

RAQAMLI BANK XIZMATLARINING KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA TA'SIRI

Abduholikov Kamoldin Mahammadjonovich
Uzsanoatqurilishbank ATB Korporativ Markaz

Annotatsiya. *Ushbu tezisda raqamli bank xizmatlarining kichik biznes subyektlari moliyaviy barqarorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Xususan, internet banking, mobil ilovalar va onlayn kreditlash tizimlari orqali tadbirkorlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari kengayishi ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar yordamida pul oqimlarini samarali boshqarish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va tezkor moliyaviy qarorlar qabul qilish imkoniyatlari asoslab beriladi. Shuningdek, tijorat banklarining innovatsion xizmatlari kichik biznesni rivojlantirishda muhim omil sifatida baholanadi.*

Kalit so'zlar: *raqamli bank xizmatlari, kichik biznes, moliyaviy barqarorlik, internet banking, mobil banking, onlayn kreditlash, fintech*

Аннотация. *В данной работе анализируется влияние цифровых банковских услуг на финансовую устойчивость субъектов малого бизнеса. Особое внимание уделяется интернет-банкингу, мобильным приложениям и системам онлайн-кредитования, расширяющим доступ предпринимателей к финансовым ресурсам. В исследовании обосновывается роль цифровых технологий в эффективном управлении денежными потоками, снижении операционных затрат и принятии оперативных финансовых решений. Также подчеркивается значение инновационных услуг коммерческих банков в развитии малого предпринимательства.*

Ключевые слова: *цифровые банковские услуги, малый бизнес, финансовая устойчивость, интернет-банкинг, мобильный банкинг, онлайн-кредитование, финтех*

Annotation. *This thesis examines the impact of digital banking services on the financial stability of small business entities. Particular attention is given to internet banking, mobile applications, and online lending systems that enhance entrepreneurs' access to financial resources. The study highlights how digital technologies contribute to effective cash flow management, reduction of operational costs, and faster financial decision-making. Additionally, the role of innovative services provided by commercial banks is emphasized as a key factor in supporting small business development.*

Keywords: *digital banking services, small business, financial stability, internet banking, mobile banking, online lending, fintech*

Kirish

Bugungi kunda global iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi sharoitida moliyaviy tizimlar ham tubdan o'zgarib bormoqda. Xususan, tijorat banklari tomonidan taklif etilayotgan raqamli xizmatlar iqtisodiyotning muhim segmenti hisoblangan kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Kichik biznes subyektlari,

iqtisodiy o‘shish, bandlikni ta’minlash va innovatsiyalarni joriy etishda muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli ularning moliyaviy barqarorligini ta’minlash davlat va moliya institutlari oldida turgan ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Raqamli bank xizmatlari, jumladan internet banking, mobil banking, onlayn kreditlash platformalari va elektron to‘lov tizimlari kichik biznes subyektlariga moliyaviy operatsiyalarni tez, qulay va samarali amalga oshirish imkonini bermoqda. Bu esa nafaqat operatsion samaradorlikni oshiradi, balki tadbirkorlarning moliyaviy xavflarga nisbatan chidamliligini ham mustahkamlaydi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tezisda raqamli bank xizmatlarining kichik biznes subyektlari moliyaviy barqarorligiga ta’siri kompleks ravishda tahlil qilinadi.

Raqamli bank xizmatlarining nazariy asoslari va iqtisodiy mohiyati

Raqamli bank xizmatlari — bu banklar tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida taqdim etiladigan moliyaviy xizmatlar majmuasidir. Ushbu xizmatlar an’anaviy bank operatsiyalarini avtomatlashtirish va masofadan turib boshqarish imkonini beradi. Zamonaviy iqtisodiyotda raqamli bank xizmatlari nafaqat mijozlarga qulaylik yaratadi, balki bank tizimining operatsion xarajatlarini kamaytirish, xizmat ko‘rsatish tezligini oshirish va xizmatlar sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Kichik biznes subyektlari uchun raqamli bank xizmatlarining ahamiyati ayniqsa yuqori. Sababi, kichik biznes odatda cheklangan moliyaviy resurslarga ega bo‘lib, ular uchun vaqt va xarajatlarni tejash muhim omil hisoblanadi. Masalan, mobil banking orqali tadbirkor o‘z hisobvaraqlarini istalgan vaqtda nazorat qilishi, to‘lovlarni amalga oshirishi va moliyaviy hisobotlarni shakllantirishi mumkin. Bu esa biznes jarayonlarini optimallashtirishga yordam beradi. Shuningdek, raqamli bank xizmatlari orqali kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy inklyuziya darajasi oshadi. Ya’ni ilgari bank xizmatlaridan foydalana olmagan yoki foydalanish imkoniyati cheklangan tadbirkorlar ham raqamli platformalar orqali moliyaviy tizimga jalb qilinadi. Bu esa iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Raqamli bank xizmatlari kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligiga bir nechta asosiy mexanizmlar orqali ta’sir ko‘rsatadi. Birinchidan, ular pul oqimlarini samarali boshqarish imkonini beradi. Masalan, real vaqt rejimida tranzaksiyalarni kuzatish orqali tadbirkor o‘z daromad va xarajatlarini aniq rejalashtira oladi. Bu esa likvidlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Ikkinchidan, raqamli xizmatlar operatsion xarajatlarni kamaytiradi. An’anaviy bank xizmatlarida ko‘p vaqt va mablag‘ talab etilsa, raqamli platformalar orqali bu jarayonlar tez va arzon amalga oshiriladi. Masalan, onlayn to‘lov tizimlari orqali hisob-kitoblarni amalga oshirish transport va vaqt xarajatlarini kamaytiradi. Uchinchidan, onlayn kreditlash tizimlari kichik biznes uchun moliyaviy resurslarga tezkor kirishni ta’minlaydi. Ko‘plab banklar raqamli platformalar orqali qisqa muddat ichida kredit ajratish imkoniyatini yaratgan. Bu esa biznesning uzluksiz faoliyat yuritishini ta’minlaydi.

O‘zbekiston amaliyotida raqamli bank xizmatlari

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda raqamli bank xizmatlari jadal rivojlanmoqda. Xususan, tijorat banklari tomonidan mobil ilovalar va onlayn xizmatlar keng joriy etilmoqda. Masalan, Click, Payme va Uzum kabi to‘lov tizimlari kichik biznes subyektlari uchun qulay to‘lov.

infratuzilmasini yaratdi. Ko‘plab kichik savdo korxonalari QR-kod orqali to‘lovlarni qabul qilishni yo‘lga qo‘ygan. Bu esa naqd pulga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirib, hisob-kitoblarning shaffofligini oshirmoqda. Masalan, Toshkent shahridagi kichik kafelar va do‘konlar mijozlardan to‘lovlarni asosan mobil ilovalar orqali qabul qilmoqda. Shuningdek, ayrim banklar tomonidan tadbirkorlar uchun maxsus mobil ilovalar ishlab chiqilgan bo‘lib, ular orqali hisob-kitoblar, soliq to‘lovlari va boshqa moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish mumkin. Bu esa kichik biznes subyektlarining moliyaviy boshqaruv tizimini sezilarli darajada soddalashtiradi.

Raqamli bank xizmatlarining afzalliklari va muammolari

Raqamli bank xizmatlarining asosiy afzalliklari qatoriga tezkorlik, qulaylik va xarajatlarning kamayishini kiritish mumkin. Shu bilan birga, bu xizmatlar kichik biznes subyektlari uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, jumladan, yangi bozorlarga chiqish va mijozlar bazasini kengaytirish imkonini beradi. Biroq, raqamli bank xizmatlaridan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, kiberxavfsizlik masalalari dolzarb hisoblanadi. Kichik biznes subyektlari har doim ham axborot xavfsizligi bo‘yicha yetarli bilimga ega emas. Bu esa firibgarlik holatlarining yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi ham raqamli xizmatlardan foydalanishni cheklaydi. Shu sababli, raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish bilan bir qatorda, tegishli infratuzilmani ham takomillashtirish zarur.

Raqamli transformatsiya va bank sektorining strategik roli

Raqamli transformatsiya jarayonida tijorat banklari nafaqat moliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi institut sifatida, balki innovatsion platforma sifatida ham faoliyat yuritmoqda. Banklar fintech kompaniyalar bilan hamkorlikda yangi xizmatlar yaratmoqda va bu orqali kichik biznesni qo‘llab-quvvatlamoqda. Masalan, ayrim banklar sun‘iy intellekt asosida kredit skoring tizimlarini joriy etgan bo‘lib, bu orqali kredit ajratish jarayoni tezlashgan. Bu esa kichik biznes uchun moliyaviy resurslarga kirishni osonlashtiradi. Kelajakda raqamli bank xizmatlari yanada rivojlanib, kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratishi kutilmoqda. Shu bois, banklar tomonidan innovatsion texnologiyalarni joriy etish va xizmatlar sifatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqorida keltirilgan nazariy va amaliy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli bank xizmatlari kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda strategik ahamiyatga ega bo‘lgan omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, raqamli platformalar orqali moliyaviy operatsiyalarni real vaqt rejimida amalga oshirish imkoniyati tadbirkorlik faoliyatining operativligini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa kichik biznes subyektlariga bozor sharoitlariga tez moslashish, talab va taklifdagi o‘zgarishlarga mos ravishda qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Natijada, biznesning likvidligi va to‘lovga qobiliyatligi mustahkamlanadi. Raqamli bank xizmatlarining yana bir muhim jihati — bu moliyaviy boshqaruv tizimining sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilishidir. Masalan, mobil banking ilovalari orqali tadbirkorlar nafaqat o‘z hisobvaraqlarini nazorat qiladi, balki analitik vositalar.

yordamida daromad va xarajatlar strukturasi tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa moliyaviy rejalashtirish va prognozlash jarayonlarini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Ayniqsa, kichik biznes uchun bu kabi imkoniyatlar muhim, chunki ular ko'pincha professional moliyaviy menejment resurslariga ega emas.

Shu bilan birga, raqamli bank xizmatlari orqali kreditlash jarayonlarining soddalashtirilishi ham muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy kreditlash tizimlarida ko'p bosqichli byurokratik jarayonlar mavjud bo'lsa, raqamli kreditlash platformalari ushbu jarayonlarni optimallashtirib, kredit olish vaqtini keskin qisqartiradi. Bu esa kichik biznes subyektlariga zarur moliyaviy resurslarni o'z vaqtida jalb qilish imkonini beradi va ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. Misol sifatida, qisqa muddatli aylanma mablag'lar uchun onlayn mikroqarz xizmatlari ko'plab tadbirkorlar uchun muhim moliyaviy vositaga aylangan. Biroq, ushbu ijobiy tendensiyalar bilan bir qatorda, bir qator tizimli muammolar ham mavjud bo'lib, ular raqamli bank xizmatlarining samaradorligini cheklashi mumkin. Eng avvalo, raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi kichik biznes subyektlari uchun asosiy to'siqlardan biri hisoblanadi. Ko'plab tadbirkorlar raqamli platformalarning barcha funksiyalaridan to'liq foydalanish imkoniyatiga ega emas, bu esa ularning potensial samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli, moliyaviy va raqamli savodxonlikni oshirishga qaratilgan treninglar va ta'lim dasturlarini kengaytirish zarur.

Ikkinchi muhim muammo — bu kiberxavfsizlik bilan bog'liq risklardir. Raqamli bank xizmatlaridan foydalanish jarayonida firibgarlik, phishing va boshqa kiberxurujlar xavfi ortib bormoqda. Ayniqsa, kichik biznes subyektlari ko'pincha kuchli axborot xavfsizligi tizimlariga ega emasligi sababli ushbu risklarga nisbatan zaif bo'ladi. Bu esa moliyaviy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Shu bois, tijorat banklari tomonidan xavfsizlik protokollarini kuchaytirish, foydalanuvchilarni xabardor qilish va zamonaviy himoya texnologiyalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, infratuzilmaviy muammolar ham dolzarb hisoblanadi. Ayrim hududlarda internet tezligi va sifati pastligi, texnologik vositalarning yetishmasligi raqamli xizmatlardan to'liq foydalanishga to'sqinlik qiladi. Bu esa hududlar o'rtasida raqamli tafovut (digital divide)ni yuzaga keltiradi. Natijada, ayrim kichik biznes subyektlari raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan chetda qolmoqda. Ushbu muammoni hal etish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligida infratuzilmani rivojlantirish zarur.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli bank xizmatlari kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini oshirishda katta salohiyatga ega. Biroq, ushbu salohiyatdan to'liq foydalanish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bunda texnologik rivojlanish bilan bir qatorda inson kapitalini rivojlantirish, xavfsizlikni ta'minlash va institutsional muhitni takomillashtirish muhim o'rin tutadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli bank xizmatlari zamonaviy iqtisodiyot sharoitida kichik biznes subyektlari moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim instrumenti sifatida shakllanmoqda. Ular orqali tadbirkorlar moliyaviy operatsiyalarni soddalashtirish,

xarajatlarni optimallashtirish, pul oqimlarini samarali boshqarish va tezkor moliyaviy qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, raqamli bank xizmatlari kichik biznes subyektlari uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, elektron to'lov tizimlari va onlayn platformalar orqali yangi bozorlarga chiqish, mijozlar bazasini kengaytirish va biznesni diversifikatsiya qilish imkoniyatlari yuzaga kelmoqda. Bu esa tadbirkorlik faoliyatining ko'lamini kengaytiradi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Biroq, ushbu ijobiy jarayonlar bilan bir qatorda, mavjud muammolarni ham e'tibordan chetda qoldirmaslik zarur. Raqamli savodxonlikning past darajasi, kiberxavfsizlik tahdidlari va infratuzilmaviy cheklovlar raqamli bank xizmatlarining samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, ushbu muammolarni kompleks yondashuv asosida hal etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish quyidagi ustuvor yo'nalishlar asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiq: birinchidan, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali xizmatlar sifatini oshirish; ikkinchidan, kichik biznes subyektlari uchun moslashtirilgan moliyaviy mahsulotlar ishlab chiqish; uchinchidan, raqamli va moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan dasturlarni kengaytirish; to'rtinchidan, kiberxavfsizlikni ta'minlash bo'yicha samarali mexanizmlarni joriy etish.

Umuman olganda, raqamli bank xizmatlari kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda katalizator vazifasini bajaradi. Ularning samarali joriy etilishi va rivojlantirilishi orqali iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish va aholining farovonligini oshirish mumkin. Shu nuqtai nazardan, mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish va amaliy choralarni kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida: Farmon. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston Respublikasida bank tizimini rivojlantirish strategiyasi. – Toshkent, 2021.
3. Abdullayeva Sh.Z. Bank ishi: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. – 320 b.
4. Karimov N.R. Raqamli iqtisodiyot va moliyaviy texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 280 b.
5. <https://cbu.uz>
6. <https://mitc.uz>

